

аспірант кафедри української мови
філологічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка
kulnatitska@gmail.com

ПІДСИЛЮВАЛЬНІ ЧАСТКИ *АЖ*, *ЖЕ*, *ТА* В ПРИДІЄСЛІВНІЙ ПОЗИЦІЇ: ГРАМАТИЧНИЙ, ФУНКЦІЙНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ)

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української морфології актуальним залишається питання наукового опису смислового наповнення часток української мови. Складність цього завдання пояснюють специфікою функційно-комунікативного вживання часток, адже, з одного боку партикули надають слову чи реченню додаткових смислових чи модальних відтінків, а з іншого – беруть участь у формуванні тема-рема-тичної структури речення. Цим питанням займалися Ф.С. Бацевич, А.П. Загнітко, С.О. Педченко, К.С. Симонова, В.Д. Шинкарук, В. Fraser, D. Schiffrin, L. Brinton, G. Andersen та ін.

Актуальність дослідження полягає у тому, що українське мовознавство характеризується недостатнім рівнем вивчення лінгвістичного статусу часток і їхніх лінгвістичних особливостей, зокрема розгляд часток у придієслівній позиції і дослідження відповідних їх функційних та комунікативних можливостей. **Новизна** роботи пояснюється невеликою кількістю досліджень в українській лінгвістиці граматичних та функційно-комунікативних параметрів функціонування часток, що стосуються дієслів у реченні.

Мета роботи – здійснити семантико-функційний аналіз підсилювальних часток *аж*, *же*, *та* у придієслівній позиції з урахуванням граматичних параметрів функціонування, а також ролі цих часток у формуванні тема-рема-тичної структури речення на матеріалі сучасної української художньої прози. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) охарактеризувати граматичні особливості підсилювальних часток *аж*, *же*, *та* у придієслівній позиції; 2) окреслити найхарактерніші функційні вияви часток, що стосуються дієслів; 3) з'ясувати роль *аж*, *же*, *та* у формуванні комунікативної організації речення.

Під *граматичним* аспектом опису часток ми маємо на увазі характеристику підсилювальних партикул, які стосуються дієслів: позиція стосовно дієслова (пре- та постпозиція), морфологічні параметри дієслова (спосіб, час та ін.). *Функційний* аспект дослідження полягає у з'ясуванні виконуваних досліджуваними частками функцій у придієслівній позиції, а також можливих імпліцитних смислів, які вони вносять у зміст речення. Окреслення ролі підсилювальних часток у формуванні тема-рема-тичної структури речення – це *комунікативний* аспект статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні українські мовознавці трактують «частку» як «незмінну службову частину мови, що надає окремим словам або членам речення додаткових значеннєвих відтінків, а також беруть участь у творенні дієслівних форм граматичної категорії способу» [4, с. 723–724] чи як «незмінне службове слово, що бере участь у вираженні форм окремих морфологічних категорій, входячи в склад слова чи приєднуючись до нього і передає комунікативний статус висловлювання, а також виражає відношення висловлювання і/чи його автора до навколишнього контексту, вираженого чи прихованого: т. зв. модальні частки» [21, с. 579].

В.О. Горпинич зауважує, що частки «служать для семантичного поєднання в реченні різнорідних його членів» [7, с. 288]. Розглядаючи частки як граматичний клас службових слів, О.К. Безпояско кваліфікує їх як незмінну службову частину мови і не заперечує наявності в них певної семантики: частки, «хоча й не називають фрагментів довкілля, вносять у речення певний елемент змістової характеристики» [2, с. 77].

Укладачі «Теоретичної морфології української мови» І.Р. Вихованець і К.Г. Городенська стверджують, що частки належать до класу службових слів, адже «вони так само не співвідносяться з поняттями, відповідно не мають лексичного значення і виконують тільки синтаксичні функції» [5, с. 357]. Варто зазначити, що І.Р. Вихованець в іншій своїй праці «Частини мови в семантико-граматичному аспекті» звертає увагу на те, що великим недоліком традиційного поділу слів за семантико-граматичними класами є їх розміщення в одній площині. А позаяк службові частини мови позбавлені лексичного значення, то часто їх розглядають у системі частин мови «в ролі її компонентів, а отже, ігнорується їх специфіка, не розкривається їх граматичний статус, їх службовий стосунок до слова і до інших мовних одиниць» [3, с. 23].

В.О. Горпинич вважає, що підсилювальні частки «підсилюють зміст усього висловлювання або значення тих слів, які поєднуються з часткою» [7, с. 287]. До цієї групи відносять такі слова як *і*, *й*, *та*, *так*, *аж*, *все*, *таки*, *уже*, *ще*, *же* (*ж*), *бо саме*, *якраз*, *десь*, *якось*, *куди*, *собі*, *тобі*, *воно*, *його* та ін.

Частка *аж* є препозитивною та може стояти тільки перед словом, якого стосується. Найчастіше *аж* поєднується з особовими дієсловами дійсного способу минулого та теперішнього часу:

Рудь стирчав в автівці, дивився ніби в інший бік, а механіка аж крутило від жорстких хвиль Боріної ненависті [13, с. 7]; *Пальці, якими він обхопив ручку кейса, аж посиніли від напруги* [8, с. 363].

Частка *аж* підсилює значення дієслів *крутило*, *посиніли*, а також додає новий імпліцитно невиражений смисл: дія, якої стосується партикула є нетиповою/надзвичайною чи навіть виражає найвищу міру цієї дії у

такій ситуації. Про цю особливість зазначає Ф.С. Бацевич у своїй монографії «Частки української мови як дискурсивні слова: семантико-прагматичні аспекти», стверджуючи, що *аж* виражає «сприйняття й інтерпретацію чогось як такого, що суб'єктивно представляє найвищу міру прояву ознаки, а також виявляє прагматику винятковості сприйняття й інтерпретації мовцем когось або чогось, про кого або що йдеться у висловленні» [1, с. 197]. Цю ж думку висловлює С.О. Педченко у статті «Модально-прагматичні виміри підсилювально-видільних часток», стверджуючи, що частка *аж* має здатність «підкреслювати ознаку, дію, обставину тощо як неординарну, надзвичайну, найвищу у своєму вияві» [10, с. 106].

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз численних прикладів свідчить, що дія, яку підсилює *аж* є певним підтвердженням/доповненням/результатом іншої дії чи реакцією на раніше висловлену ситуацію:

В коридорі було тихо, аж дзвеніло [11, с. 113]. Якщо вилучити частку з речення, то дієслово *дзвеніло* без *аж* сприймається неприродно, бо у такий спосіб втрачається змістовий зв'язок з попередньою частиною речення: *В коридорі було тихо, дзвеніло*. Цей тип прикладів демонструє, що партикула підсилює найвищу міру вияву дії у цій ситуації і, таким чином, можемо поставити питання: наскільки/якою мірою *в коридорі було тихо*?

Бігла з моря босоніж по розпеченому піску, наступила на щось тверде, аж зойкнула [18, с. 10]. У цьому прикладі частка *аж* підсилює дію *зойкнула*, яка є результатом іншої дії *наступила*. З контексту розуміємо, що ця дія є незвичайною для цієї ситуації, у чому можемо перекоонатися, реконструювавши речення: *Бігла з моря босоніж по розпеченому піску, наступила на щось тверде, зойкнула* – відсутність частки робить дію *зойкнула* цілком нормальною для цієї ситуації, але у такому разі втрачається авторське акцентування дієслова, що досягається саме вживанням частки *аж*.

Велика кількість прикладів показує, що частка може також стосуватися неозначеної форми дієслова. Зазвичай це контексти, коли *аж* підсилює інфінітив, що є частиною складеного дієслівного присудка:

Так ящиків натягалася, аж дихати не можу [20, с. 41]; *Чому дивні слова змороної жінки з хутора з голови не йдуть, аж плакати хочеться?..* [18, с. 8]. У цих прикладах маємо ситуацію, коли частка *аж* підсилює саме інфінітив, а не весь складений дієслівний присудок загалом. Тому розуміємо авторський задум акцентування уваги читача саме на дії, яку мовець може/хоче/здатен зробити. Як і в попередніх контекстах, *аж* стосується дієслова, що називає дію, яка є певним результатом раніше висловленої ситуації.

Частка *же* належить до постпозитивних часток української мови і стоїть після слова, якого стосується. Найчисельнішу групу становлять контексти, коли партикула стосується особових дієслів дійсного способу минулого або теперішнього часу:

Бувають же на світі чарівні речі [10, с. 3]; *А були ж камінці! Розгрібав пісок: та мають же десь бути!* [18, с. 9].

У цих реченнях частка *же* (*ж*) підсилює семантичне навантаження дієслів, яких вона стосується, акцентуючи на них увагу читача. Тут можемо говорити про винятково підсилювальну функцію *же*, адже за реконструювання речень та вилучення часток, зміст не змінюється, лише втрачаються смислові акценти: *Бувають на світі чарівні речі; А були камінці! Розгрібав пісок: та мають десь бути!*

Детальний аналіз досліджуваного матеріалу показав, що частка *же* також може займати постпозицію щодо інфінітива:

Ну не втрачати ж Люби роботу через ті заліки? [19, с. 14]; *Як у подружжя, що живе разом не перше десятиріччя: всі пристойні слова давно закінчились, для комунікації лишилися прокльони й прокляття. Не мовчати ж тепер, правда?* [8, с. 35].

Варто зазначити, що таку придієслівну позицію партикула займає тільки у питальних конструкціях із запереченням дії, що схематично виглядає *не + дієслово + же(ж)?* Крім того, ці питання є риторичними і у самому реченні ми імпліцитно прочитуємо відповідь на нього: *ні, не + дієслово (ні, не втрачати роботу(...), ні, не мовчати (...))*. У разі вилучення частки з контекстів такого типу речення перетворюється з риторичного на звичайне, яке потрібно розуміти прямо, а в такому разі конструкція набуває зовсім іншого змісту:

Ну не втрачати Люби роботу через ті заліки?; Як у подружжя, що живе разом не перше десятиріччя: всі пристойні слова давно закінчились, для комунікації лишилися прокльони й прокляття. Не мовчати тепер, правда?

Частка *же* (*ж*) також може стояти у постпозиції стосовно дієслова у наказовому способі, підсилюючи таким чином висловлений мовцем наказ:

Та чужа рука уже не голубила, смикала настирливо: та прокинись ж! [15, с. 45]; – *Закрий же ти свій рот, проклята!* – *продекламував літератор* [14, с. 95].

Підсилювальна частка *та* є препозитивною і стоїть перед словом, якого стосується. Займаючи придієслівну позицію, *та* підсилює дію, що називає відповідне дієслово. Типово партикула поєднується з особовими дієсловами минулого та теперішнього часу дійсного способу:

– *Ну звідки я знаю? – роздратовано говорить фізрук. – Та знаєте, все ви знаєте* [8, с. 54]; *Ліків треба. Віддай! – Та віддам! – сіпнувся* [15, с. 2].

Не менш чисельними є приклади, які демонструють підсилення часткою наказу, висловленого мовцем, тобто партикула *та* займає препозитивну позицію стосовно дієслова наказового способу:

– *Е, та почекайте ви з понеділком, чуваки!* – *протестую я* [9, 54]; – *Геракле! Та помовч хоч хвилину!* [14, с. 41].

На сучасному етапі розвитку української морфології К.Г. Городенська зауважує, «якщо в попередній граматичній традиції частки мали статус слова, то останнім часом в українському мовознавстві їх кваліфікують як

аналітичні синтаксичні морфеми» [5, с. 357], тобто вони є засобом вираження відношення мовця до висловлювання. Причину цьому дослідниця вбачає у відсутності лексичного значення часток, що уподібнює їх до синтетичних морфем, проте, на відміну від них, частки здебільшого обслуговують сферу синтаксичної одиниці-конструкції – речення, виділяючи тему або рему у разі актуального членування речення чи створюючи тип речення за метою висловлювання. Саме тому було висунуто ідею про комунікативну функцію часток. Суть її полягає насамперед у тому, що частки слугують засобами виділення теми і реми в актуальному членуванні речення [5, с. 357]. Саме цю функцію І.Р. Вихованець і К.Г. Городенська вважають найважливішою, хоча вона, по суті, виходить за морфологічні рамки традиційної функціональної віднесеності часток.

Традиційно вважається, що тема – це та частина висловлювання, що повідомляє/наголошує відоме (дане), а рема, відповідно, «окреслює невідоме» [9, с. 83]. Сучасний дослідник комунікативної організації речення М.О. Вінтонів у своїй монографії «Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви» зазначає, що поряд частки відіграють важливу роль у формуванні реми і «ніби притягують наголос» [6, с. 120], позначаючи тим самим рему.

Для того, аби правильно визначити склад теми та реми у реченні, мовознавці пропонують використовувати питання до цього висловлювання. «Ту частину інформації, що міститься в питанні, зараховують до теми висловлення, а частину інформації, що безпосередньо відповідає на питальне слово, зараховують до реми» [6, с. 98].

Макар (Т) аж осміхнувся іронічно (Р) [14, с. 29]; *Євка (Т) аж застогнала і вткнулася обличчям в подушку (Р)* [12, с. 9]. У цих реченнях частка *аж* підсилює рему, адже можемо поставити питання: що *Макар (Т)* зробив? та що *Євка (Т)* зробила? Відповіддю на питання буде дія, яку підсилює *аж*.

Аналіз контекстів демонструє, що підсилювальні частки *та* і *же* (*ж*) здебільшого підсилюють рему у реченнях із так званою «нульовою темою», коли все речення відповідає на питання: «Що має місце?», «Що сталося?» [6, с. 99]. Такі речення мають «статус нерозчленованих» і тема з них не виділяється.

Тошу не турбуватиму. Пообіцяла ж (Р) [16, с. 47]; *Дивно, чому вона не поводить себе по-хазяйськи. Живе ж тут [13, с. 15]; Як на іншу глянеш – всі твої цукерки так тобі в пику й полетять. – Та не гляну (Р), – зашарівся [17, с. 17]; Навіщо? Аж похолов (Р). Є задля чого! [14, с. 38]; Упав на підлогу. Плакав, аж попух (Р)* [16, с. 13].

У цих прикладах підсилювальні частки стосуються конструкцій, що цілісно становлять рему висловлення, адже все речення є «новим», тобто повідомляє нову інформацію. Частки *аж*, *же*, *та*, займаючи безпосередньо придієслівну позицію, виступають засобом додаткового підсилення реми, вираженої цими дієсловами.

Висновки. Таким чином, підсилювальні частки *аж*, *же*, *та* поєднуються з дієсловами дійсного та наказового способу теперішнього та минулого часу, займаючи при цьому пре- та постпозицію. Партикули виконують типово підсилювальну, а також підсилювально-видільну функцію і надають слову чи реченню додаткових смислових відтінків. Аналізовані контексти демонструють, що частки *аж*, *же*, *та* виступають додатковим засобом виділення реми у комунікативній організації речення. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розгляді інших часток української мови у граматичному, функційному та комунікативному аспектах.

Література:

1. Бацевич Ф. Частки української мови як дискурсивні слова : монографія. Львів : ПАІС, 2014. 288 с.
2. Безпояско О. Частка на тлі мови і мовлення. *Українська мова*. № 4. 2003. С. 77.
3. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ, 1988. 256 с.
4. Вихованець І.Р. Частки. Українська мова. Енциклопедія. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2000. С. 723–724.
5. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : «Пульсари», 2004. 398 с.
6. Вінтонів М. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви. Донецьк, 2013. 327 с.
7. Горпинич В.О. Морфологія української мови. Київ, 2004. 366 с.
8. Жадан С. Ворошиловград. Харків : Фоліо, 2010. 442 с.
9. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с.
10. Карпа І. Довбо і Зло. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 320 с.
11. Карпа І. Піца «Гімалаї». Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. 400 с.
12. Карпа І. 50 хвилин трави. Харків : Фоліо, 2004. 239 с.
13. Карпа І. Перламутрове порно (Супермаркет самотності). Дуліби, 2005. 215 с.
14. Люко Дашвар. Биті є. Книга 1. Макар. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. 288 с.
15. Люко Дашвар. Биті є. Книга 3. Гоцик. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 272 с.
16. Люко Дашвар. Мати все. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 336 с.
17. Люко Дашвар. Молоко з кров'ю. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. 272 с.
18. Люко Дашвар. На запах м'яса. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 368 с.
19. Люко Дашвар. Рай. Центр. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2009. 272 с.
20. Люко Дашвар. Село не люди. Харків, 2011. 272 с.
21. Николаева Т.М. Частицы. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 579.
22. Педченко С. Модально-прагматичні виміри підсилювально-видільних часток. *Рідний край*. 2012. № 1(26) С. 104–108.

References:

1. Batsevych F. (2014). Chastky ukrainskoi movy yak dyskursyvni slova : monohrafiia. [Particles of the Ukrainian language as discursive words] Lviv : PAIS. 288 [in Ukrainian].
2. Bezpoiasko O. (2003). Chastka na tli movy i movlennia. Ukrainska mova. [Particle at the background of language and speech]. № 4. 77 [in Ukrainian].
3. Vykhovanets I.R. (1988). Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti [Parts of speech in the semantic-grammatical aspect]. Kyiv, 256 [in Ukrainian].
4. Vykhovanets I.R. Chastky. (2000). Ukrainska mova. Entsyklopediia. [Particles. Ukrainian language. Encyclopedia.] Kyiv : Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M.P. Bazhana. 723–724 [in Ukrainian].
5. Vykhovanets I.R., Horodenska K.H. (2004). Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy. [Theoretical morphology of the Ukrainian language] Kyiv : «Pulsary». 398 [in Ukrainian].
6. Vintoniv M. (2013). Aktualne chlenuvannia rechennia i tekstu: formalni ta funktsiini vyjavy [Actual division of the sentence and the text: formal and functional phenomena]. Donetsk. 327 [in Ukrainian].
7. Horpynych V.O. (2004). Morfolohiia ukrainskoi movy [Morphology of the Ukrainian language]. Kyiv. 366 [in Ukrainian].
8. Zhadan S. (2010). Voroshylovhrad. Kharkiv : Folio, 442 [in Ukrainian].
9. Zahnitko A. (2009). Ukrainskyi syntaksys: teoretyko-prykladnyi aspekt. [Ukrainian syntax: theoretical and applied aspect] Donetsk. 137
10. Karpa I. (2010). Doblo i Zlo. [Good and Evil] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 320 [in Ukrainian].
11. Karpa I. (2011). Pitsa «Himalai» [Pizza Himalayas]. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 400 [in Ukrainian].
12. Karpa I. (2004). 50 khvylyn travy [50 minutes of grass]. Kharkiv : Folio. 239 [in Ukrainian].
13. Karpa I. (2005). Perlamutrove porno (Supermarket samotnosti). [Pearl Porn (Supermarket of Loneliness)] Duliby. 215 [in Ukrainian].
14. Liuko Dashvar. (2011). Byti ye. Knyha 1. Makar. [Beaten there. Book 1. Makar.] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 288 [in Ukrainian].
15. Liuko Dashvar. (2012). Byti ye. Knyha 3. Hotsyk. [Beaten there. Book 3. Hotsyk] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 272 [in Ukrainian].
16. Liuko Dashvar. (2010). Maty vse. [Have everything] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 336 [in Ukrainian].
17. Liuko Dashvar. (2008). Moloko z kroviu. [Milk with blood] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 272 [in Ukrainian].
18. Liuko Dashvar. (2010). Na zapakh miasa. [On the smell of meat.] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 368 [in Ukrainian].
19. Liuko Dashvar. (2009). Rai. Tsent. [Paradise. Center.] Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 272 [in Ukrainian].
20. Liuko Dashvar. (2011). Selo ne liudy. [The village is not human.] Kharkiv, 272 [in Ukrainian].
21. Nikolaeva T.M. (1990). Chastitsyi. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar. [Particles. Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Moskva : Sov. Entsiklopediya. 579. [in Russian].
22. Pedchenko S. 2012. Modalno-prahmatychni vymiry pidsyliuvalno-vydilnykh chastok. Ridnyi kraj. [Modal-pragmatic measurements of intensifying particles. Motherland.] № 1(26). 104–108 [in Ukrainian].

Анотація

**М. СЛОБОДЯН. ПІДСИЛЮВАЛЬНІ ЧАСТКИ АЖ, ЖЕ, ТА
В ПРИДІЄСЛІВНІЙ ПОЗИЦІЇ: ГРАМАТИЧНИЙ, ФУНКЦІЙНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ)**

У статті окреслено основні морфологічні аспекти функціонування часток як службової частини мови, проаналізовано граматичні параметри функціонування підсилювальних часток української мови *аж*, *же*, *та* у придієслівній позиції, зокрема з'ясовано вид, спосіб та час, який притаманний дієслову. Досліджено особливості функційних виявів часток *аж*, *же*, *та*, а також можливі додаткові значеннєві смисли, які вносять партикули у речення, окреслено роль часток у формуванні тема-рематичної структури речення, зокрема вплив часток на виділення реми речення.

Ключові слова: частки, дієслова, граматичні параметри, функційні вияви, рема.

Summary

**M. SLOBODIAN. AMPLIFYING PARTICLES АЖ, ЖЕ, ТА
IN THE VERBIAN'S POSITION: GRAMMATICAL, FUNCTIONAL, COMMUNICATIVE ASPECT
(ON THE MATERIAL OF MODERN UKRAINIAN FICTION)**

On the modern stage of development of Ukrainian morphology, the issue of the scientific description of the semantics of particles of the Ukrainian language remains relevant. A complication of this task is explained by the specifics of the functional-communicative use of particles; in fact, on the one side, particles give additional semantic or modal colour to the word or sentence, and on the other – participate in the formation of the theme-rheme structure of the sentence.

Research relevance consists in that Ukrainian linguistics is characterized by the insufficient level of study of linguistic status of particles and their linguistic features, in particular, consideration of parts in verbal position and studies of corresponding functional-communicative possibilities. The novelty of work lies in the small number of researches in Ukrainian linguistics of grammatical and functional-communication parameters of functioning of particles that belong to verbs in a sentence.

The theoretical value of the obtained results consists in the possibility to apply conclusions in modern scientists' scientific works devoted to particles and verbs of the Ukrainian language, their grammatical features, and also functional-communicative possibilities in a sentence.

The aim of the work – to carry out the functional-semantic analysis of intensifying particles *аж*, *же*, *та* in the verbal position taking into account the grammatical parameters of functioning, and also the role of these particles in forming theme-rheme structure of sentence based on materials of the modern Ukrainian fiction.

Under the grammatical aspect of the description of particles, we mean description of intensifying particles that belong to verbs: position in relation to a verb, morphological parameters of a verb (manner, time, and others). Functional aspect consists in finding out functions performed by the investigated particles in verbal position, and also possible implicit senses, which they bring in a sentence. Outlining the role of intensifying particles in forming the sentence's theme-rheme structure is a communicative aspect of the article.

Thus, intensifying particles *аж*, *же*, *та* combine with the verbs of the indicative and imperative mood of the present and past time, occupying here pre- and post-position. Particles perform typical intensifying and intensifying-emphasising function and give additional semantic colours to the word or sentence. Analysed contexts demonstrate that particles *аж*, *же*, *та* come forward as additional means of emphasising the rheme in the communicative organization of sentence.

Key words: particles, verb, grammatical parameters, functional expression, rheme.